

ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว

สุธาสินี สิทธิเกษร*

แม้ในโลกปัจจุบันเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตจะเข้ามามีบทบาทให้ผู้คนสามารถสื่อสารกันโดยการเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีความรวดเร็วทันใจสูง ทำให้คู่สนทนาสามารถโต้ตอบกันได้ฉับพลันเช่นเดียวกับการโทรศัพท์ แต่กระนั้นจดหมายส่วนตัวที่เขียนลงบนกระดาษก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่ในคนอีกหมู่หนึ่ง โดยมีลีลาภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและถือเป็นวรรณกรรมจำลองมุขปาฐะที่มีความละเอียดละไมทางภาษามากกว่าจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

จดหมายส่วนตัว...จุดบรรจบระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียน

จดหมายส่วนตัวเป็นสื่อภาษาเขียนที่ใช้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี จึงเป็นการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ แต่ด้วยใช้วิธีเขียนลงบนกระดาษผู้ส่งสารจึงมักมีเวลาที่จะขัดเกลาภาษาก่อนที่จะส่งไปยังผู้รับสาร จดหมายบางฉบับใช้เวลาเขียนยาวนานกว่าหนึ่งวัน ผู้เขียนบางคนได้ขัดเกลาภาษาครั้งแล้วครั้งเล่าก่อนที่จะส่งไปก็มี ด้วยเหตุนี้จดหมายส่วนตัวจึงนับเป็นจุดบรรจบระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียน

การศึกษาเรื่องภาษาพูดภาษาเขียนเริ่มต้นจากการมองว่าภาษาเป็น “สื่อ” ประเภทหนึ่ง ที่มีลักษณะและลีลาภาษาแตกต่างกันไปตามลักษณะและธรรมชาติของสื่อ โดยสื่อที่เป็นตัวเขียนจะมีภาวะสถิตย์ (static) และจำเป็นต้องมีความชัดเจนสมบูรณ์มากกว่าสื่อที่เป็นการพูด (สุดาพร ลักษณะียนาวิน, ๒๕๓๗) ทั้งนี้เป็นเพราะสื่อที่เป็นภาษาเขียนจะมีผู้รับสารที่เป็นสาธารณะได้มากกว่าสื่อที่เป็นภาษาพูด การที่ผู้เขียนไม่สามารถกำหนดสถานะหรือคาดเดาสถานะทางสังคมของผู้รับสารได้นี้เองทำให้สื่อภาษาเขียนมีลีลาที่เป็นแบบแผน และมีความสมบูรณ์ทั้งในเรื่องรูปประโยค การใช้คำ รวมทั้งผู้เขียนต้องคำนึงถึงความถูกต้องทางการใช้ภาษามากกว่าภาษาพูด

อย่างไรก็ดีสื่อภาษาเขียนในจดหมายส่วนตัวกลับมีลักษณะและลีลาภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาเขียนทั่วไป เนื่องจากเป็นงานเขียนที่เจาะจงผู้รับสารได้ อีกทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความสนิทสนมกัน

* อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศต.บ. เกียรตินิยม (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อ.ม. (ภาษาศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทำให้ผู้เขียนสามารถคาดเดาสถานะของผู้รับสารได้ ภาษาในจดหมายส่วนตัวจึงมักแปรไปตามความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและอาจปรากฏลีลาภาษาที่คล้ายการพูดอยู่มาก เช่น การละประธาน การสะกดคำผิดโดยตั้งใจเพื่อให้เกิดความโก้เก๋ การใช้คำซ้ำซ้อน การใช้คำในลักษณะดังกล่าวส่วนมากเกิดขึ้นเพื่อเน้นความหมายเชิงความรู้สึก แต่บางครั้งก็เกิดจากความไม่เคร่งครัดในเรื่องความสละสลวยของภาษาได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดีลักษณะดังกล่าวกลับยิ่งทำให้ภาษาที่ปรากฏในจดหมายส่วนตัวมีลักษณะที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาลีลาภาษาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร พบว่าจดหมายส่วนตัวมักจะมีการกล่าวทักทายและถามสารทุกข์สุกดิบก่อนจะถึงเนื้อความหลักที่ผู้เขียนประสงค์จะสื่อสารในครั้งนั้นๆ ความยาวในการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบแต่ละครั้งนั้นจะแตกต่างกันตามแต่ความคิดถึงระยะเวลาที่ห่างเหินกันไป หรือระยะทางที่ห่างไกลกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้รำลึกถึงความสัมพันธ์ซึ่งเคยมีต่อกันแต่ก่อนเท่านั้นเอง ภาษาที่ใช้จึงมีลักษณะเฉพาะหรือที่เรียกว่ามี “วัจนลีลา”^{*} เป็นของตัวเอง ซึ่งเรียกว่า “ภาษาพาหะสัมพันธ์”

ทฤษฎีว่าด้วยเรื่องภาษาพาหะสัมพันธ์

ภาษาพาหะสัมพันธ์ หรือ Phatic communion คือการใช้ภาษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม นักมานุษยวิทยาท่านหนึ่ง คือ มาลินอฟสกี (B. Malinowski) กล่าวว่า ภาษพาหะสัมพันธ์คือภาษาที่คู่สนทนาสร้างขึ้นเพียงเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนคำพูดซึ่งกันและกันเล็กน้อยโดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาสาระของคำพูดนั้น ภาษาพาหะสัมพันธ์นี้เราจะเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคนไทยเราด้วยเช่นกัน เวลาที่คนรู้จักพบกันในสถานที่ซึ่งไม่คาดว่าจะได้พบ เช่น บังเอิญไปพบกันในตลาด ในโรงพยาบาล เป็นต้น ฝ่ายหนึ่งก็เอ่ยถามออกไปว่า “ไปไหนมา” อีกฝ่ายหนึ่งก็ตอบกลับไปที่ว่า “เปล่า...ไปตรงนี้” เป็นการพูดจาตามประสาคนไทย แม้ไม่ได้คำตอบที่ตรงคำถาม หรือบางคำตอบก็มิได้สาระสำคัญหรือใจความที่จะแสดงให้ผู้ถามทราบได้เลยว่าไปที่แห่งใดแน่ แต่เพียงแค่มิเสียงตอบจากอีกฝ่ายผู้ถามก็พอใจแล้วต่างฝ่ายต่างก็ผละไปตามทางของตน จะเห็นได้ว่าผู้ถามมิได้ถามเพื่อเอาความว่าไปไหนเป็นสำคัญแต่อย่างใด การสนทนาดังกล่าวเป็นเพียงการแสดงออกว่าคนทั้งสองยังมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะคนรู้จักมักคุ้นกันอยู่เท่านั้นเอง ภาษาพาหะสัมพันธ์ในการสนทนาจึงเกิดขึ้นเพียงเพื่อแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบยามพบปะกันโดยมิได้คำนึงถึงคำตอบที่ได้รับว่าจะมีเนื้อหาตรงกับประโยคคำถามที่นำเสนอออกไปหรือไม่

อย่างไรก็ดีในสมัยหนึ่งมีผู้ให้ความสนใจเนื้อหาสาระของภาษาพาหะสัมพันธ์ว่า คนในแต่ละวัฒนธรรมทักทายกันในเรื่องใดบ้าง งานที่มีชื่อเสียงด้านนี้ได้แก่บทความของจอห์น เลเวอร์ (John Laver, 1981) นักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษที่ได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่พบในภาษาพาหะสัมพันธ์ในภาษาอังกฤษและแบ่งเนื้อหาที่ได้ออกเป็น ๓ ประเภทดังนี้

* วิชาว่าด้วยการศึกษาวัจนลีลา หรือ วัจนลีลาศาสตร์ (stylistics) เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของภาษาศาสตร์ ที่มุ่งศึกษาการแปรของภาษาอันเกิดจากปัจจัยด้านการใช้ภาษา (language usage) ภายใต้บริบทสถานการณ์หนึ่งๆ หรือบริบทสังคมวัฒนธรรม

(๑) เนื้อหาประเภทกลางๆ ไม่มุ่งสู่เรื่องของคู่สนทนาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (neutral category) เช่น การกล่าวถึงสภาพดินฟ้าอากาศ

(๒) เนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของตัวผู้พูดเอง (self-oriented category) เช่น การบ่นถึงสุขภาพตนเอง

(๓) เนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของผู้ฟัง (other-oriented category) เช่น การถามถึงสุขภาพของผู้ฟัง

เนื้อหาที่หลากหลายดังกล่าวสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมได้ ในสังคมอังกฤษ เนื้อหาประเภทกลางๆ แสดงให้เห็นว่าผู้พูดและผู้ฟังไม่มีความสนิทสนมกัน หรือต่างฝ่ายต่างไม่รู้ว่ามีอีกฝ่ายมีสถานภาพทางสังคมที่สูงหรือต่ำกว่าตนจึงไม่กล่าวมุ่งไปยังเรื่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่หากผู้พูดกล่าวทักด้วยเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของตนเอง นั้นหมายความว่าผู้พูดแน่ใจว่าตนมีสถานภาพทางสังคมด้อยกว่าผู้ฟัง แต่ตรงข้ามหากกล่าวทักด้วยเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของผู้ฟัง ก็สันนิษฐานได้ว่าผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ฟัง (สุดาพร ลักษณะนิยานวิน, ๒๕๓๗) อย่างไรก็ตามข้อสรุปข้างต้นคือข้อสรุปที่ได้จากบริบทวัฒนธรรมตะวันตก จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในบริบทวัฒนธรรมไทยนั้น ภาษาพาหะสัมพันธ์จะมีความแตกต่างไปจากนี้หรือไม่

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ปรากฏในจดหมายส่วนตัว

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาการแปรของลีลาภาษาในจดหมายส่วนตัวหนึ่ง ได้มีผู้ศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมไทยไว้อย่างน่าสนใจว่า เราสามารถแบ่งประเภทความสัมพันธ์โดยพิจารณาจาก “คำเรียกขาน” หรือคำเรียกแทนชื่อผู้พูดและผู้ฟังได้ ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาคำเรียกขานสมัยรัตนโกสินทร์ ของ ม.ร.ว.กัลยา ดิงศกัทธิย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (๒๕๓๑) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมไทย แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ **ความสัมพันธ์แบบสมดุลง** ได้แก่ ความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อน คนรัก บุคคลที่ไม่รู้จักกัน ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ และ **ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง** ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา ครูกับศิษย์ และผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

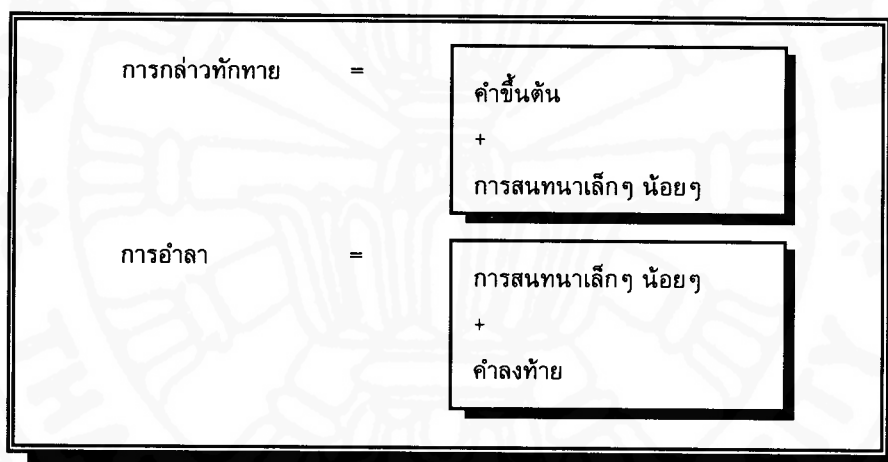
สำหรับการศึกษาเรื่อง ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวครั้งนี้ พบว่ามีความสัมพันธ์แบบสมดุลงอยู่เป็นส่วนใหญ่คือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ส่วนความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลงนั้นพบว่ามีคู่ความสัมพันธ์เพิ่มขึ้นอีกประเภทหนึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนรุ่นพี่กับรุ่นน้องร่วมสถาบันการศึกษา

ขอบเขตการวิเคราะห์ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว

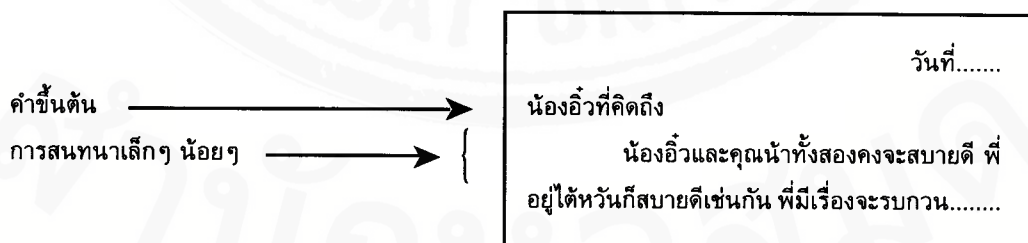
การวิเคราะห์ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวจะพิจารณาลีลาภาษาที่แปรไปตามความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยศึกษาจดหมายส่วนตัวที่ใช้ในสถานการณ์การใช้ภาษาจริงของบุคคลต่างๆ ในปัจจุบัน จำนวน ๓๒ ฉบับ สามารถจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สื่อสารกันผ่านจดหมายได้เป็น ๒ ประเภท คือ ความสัมพันธ์แบบสมดุลง คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีสถานภาพทางสังคมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิเสมอกัน จากที่พบในข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ จดหมายจากเพื่อนถึงเพื่อน ในส่วนของความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีสถานภาพทางสังคมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิไม่เสมอกัน จากที่พบในข้อมูลวิจัยนี้แบ่งได้อีกเป็นสองแบบ คือ แบบที่ผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่ ได้แก่ จดหมายที่ลูกเขียนถึงพ่อแม่ ศิษย์เขียนถึงครู เป็นต้น และแบบที่ผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อยที่พบในข้อมูล ได้แก่ จดหมายจากญาติผู้ใหญ่ถึง

ญาติผู้น้อย ครูเขียนถึงศิษย์ เพื่อนรุ่นพี่เขียนถึงเพื่อนรุ่นน้อง นายจ้างเขียนถึงลูกจ้าง ลูกเขียนถึงพ่อแม่ ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวในที่นี้หมายถึงข้อความในส่วนที่เป็นการกล่าวทักทายและการอำลา (greeting and parting) การกล่าวทักทายจะเริ่มนับตั้งแต่คำขึ้นต้นไปจนถึงการสนทนาเล็กน้อย* (small talk) ที่มีเนื้อหาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ก่อนจะเข้าเนื้อหาหลักที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารแท้จริงผ่านจดหมายฉบับนั้นๆ และในส่วนของการอำลานั้นจะเริ่มนับตั้งแต่การสนทนาทั้งท้ายเล็กน้อย จนถึงคำลงท้ายและการออกนามผู้เขียนจดหมายที่เป็นส่วนแสดงการจบจดหมายตามลำดับ ส่วนประกอบพื้นฐานของการกล่าวทักทายและการอำลา (greeting and parting) ในการเขียนจดหมายส่วนตัวปรากฏดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ การลำดับส่วนประกอบพื้นฐานของการกล่าวทักทายและการอำลาในจดหมายส่วนตัว



แผนภูมิที่ ๒ ตัวอย่างการกล่าวทักทาย



* ในที่นี้จะขอใช้คำว่า “สนทนา” แม้จะไม่มี การโต้ตอบกลับบทสนทนาในทันที แต่การใช้ภาษาที่เกิดขึ้นในจดหมายส่วนตัวมีลักษณะกล่าวมุ่งสู่ผู้อ่านเพียงคนเดียว คล้ายกับการสนทนาแบบตัวต่อตัว แตกต่างจากงานเขียนอื่นๆ ที่มีการกล่าวมุ่งสู่ผู้อ่านโดยทั่วไปเป็นสาธารณะ

แผนภูมิที่ ๓ ตัวอย่างการกล่าวอำลา



การศึกษาเกี่ยวกับภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวในครั้งนี้จะศึกษาในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

(๑) ความยาว (length) ของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว

(๒) ความสมบูรณ์และการลำดับส่วนประกอบพื้นฐานของการกล่าวทักทายและการอำลา (greeting and parting)

(๓) หัวเรื่องของการสนทนา (topic) ในส่วนของการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ภายหลังการกล่าวทักทายและก่อนการอำลา

ผลการวิเคราะห์ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว

(๑) ความยาว (length) ของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว

ความยาวของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวจะพิจารณาแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ *การกล่าวทักทาย* จะเริ่มนับตั้งแต่คำขึ้นต้นไปจนถึงการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ (small talk) ที่มีเนื้อหาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ก่อนจะเข้าเนื้อหาหลัก ส่วนหลังคือ ส่วนของ*การอำลา* ซึ่งจะเริ่มนับตั้งแต่การสนทนาท้ายเล็กๆ น้อยๆ ตลอดจนถึงคำลงท้ายและการออกนามผู้เขียนจดหมายที่เป็นส่วนแสดงการจบจดหมาย โดยจะพิจารณาหน่วยความยาวเป็นจำนวนคำดังนี้

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการใช้ภาษาพาหะสัมพันธ์จากข้อมูลทั้งหมดเป็นภาพรวมพบว่าการกล่าวทักทาย มีความยาวเฉลี่ย ๒๕ คำ (๕๐ พยางค์) ในขณะที่ส่วนของการอำลามีความยาวเฉลี่ย ๑๕ คำ (๓๐ พยางค์) จะเห็นได้ว่าการทักทายในจดหมายส่วนตัวมีความยาวมากกว่าการอำลา ลักษณะเช่นนี้ไม่แตกต่างอะไรจากการสนทนาโดยการพูด ดังที่เราจะเห็นได้ว่าลีลาดังกล่าวเป็นปกติหากสังเกตการสนทนาในชีวิตประจำวันของคนไทยที่มักจะใช้เวลาในการทักทายและอวยพรยาวนานกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกรกล่าวลา อย่างไรก็ตามความยาวของการอำลาก็ยังมีความแตกต่างไปตามแต่ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือ กรณีที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีสถานะทางสังคมเสมอกัน หรือมีความสัมพันธ์แบบสมดุลง พบว่าการกล่าวทักทายมีความยาวเฉลี่ย ๑๔.๕ คำ (๒๙ พยางค์) ต่อฉบับ ในขณะที่ส่วนของการอำลามีความยาวเฉลี่ย ๓ คำ (๖ พยางค์) นั่นคือ การทักทายยาวมากกว่าการอำลา ทั้งนี้เพราะการเขียนจดหมาย ผู้เขียนที่อยู่ห่างไกลกันย่อมต้องรื้อฟื้นความสัมพันธ์กันยาวนานเป็นธรรมดา สัดส่วนนี้เป็นสัดส่วนที่เหมือนกับค่าเฉลี่ยของภาพรวมที่ไม่จำกัดความสัมพันธ์

ในกรณีของผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีสถานะทางสังคมแตกต่างกัน หรือมีความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง แบ่งเป็นจดหมายที่ **ผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่** พบว่า การกล่าวทักทายมีความยาวเฉลี่ย ๗.๓๓ คำ (๑๔.๖๖ พยางค์) ในขณะที่ส่วนของการอำลามีความยาวเฉลี่ย ๑๗.๑๖ คำ (๓๔.๓๓ พยางค์) นั่นคือ การอำลายาวมากกว่าการทักทาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้น้อยต้องการแสดงมารยาทก็เป็นได้ ในขณะที่แบบ **ผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย** พบว่าการกล่าวทักทายมีความยาวเฉลี่ย ๒๐.๕ คำ (๔๑ พยางค์) ในขณะที่ส่วนของการอำลา มีความยาวเฉลี่ย ๑๕ คำ (๓๐ พยางค์) นั่นคือ การทักทายยาวมากกว่าการอำลา เป็นเพราะผู้ใหญ่ย่อมต้องแสดงความห่วงใยผู้น้อยตามประสาคนไทย

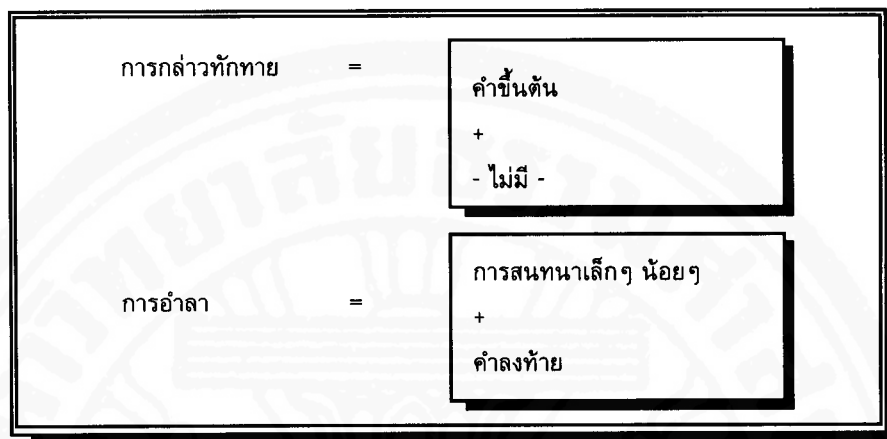
(๒) ความสมบูรณ์และการลำดับส่วนประกอบพื้นฐานของการกล่าวทักทายและการอำลา (greeting and parting)

ความสมบูรณ์และการลำดับส่วนประกอบพื้นฐานของจดหมายส่วนตัวในความสัมพันธ์แบบต่างๆ จะพิจารณาจากรูปแบบที่พบในภาพรวมจากข้อมูลทั้งหมดซึ่งยังไม่จำแนกความสัมพันธ์ (ดูแผนภูมิที่ ๑) เป็นหลักในการพิจารณา กล่าวคือ นับลำดับแรกจากการกล่าวทักทาย ต่อด้วยเนื้อหาสาระหลักที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารผ่านจดหมาย และลงท้ายด้วยการอำลา ในส่วนของการกล่าวทักทายจะเริ่มด้วยคำขึ้นต้นและอาจจะตามด้วยการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ (small talk) ที่มีเนื้อหาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ก่อนจะเข้าเนื้อหาหลัก เมื่อจบเรื่องราวที่เป็นธุระก็จะเข้าสู่ส่วนของการอำลาโดยจะมีการสนทนาทิ้งท้ายเล็กๆ น้อยๆ แล้วจึงเขียนคำลงท้ายประกอบกับออกนามผู้เขียนจดหมายเป็นส่วนสุดท้ายของจดหมายส่วนตัว แต่สำหรับส่วนที่ผู้เขียนระบุว่าเป็น “ป.ล.” เนื่องจากเป็นเนื้อหาหลักหรือกิจธุระที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารผ่านจดหมาย เพียงแต่ได้กล่าวตกไปในเนื้อจดหมายจึงได้ย้อนกลับมากล่าวใหม่เท่านั้น จึงไม่นับเป็นส่วนภาษาพาหะสัมพันธ์ในที่นี้

ในจดหมายที่ผู้ส่งสารมี **ความสัมพันธ์กันแบบสมดุลง** พบว่าเป็นจดหมายที่มีองค์ประกอบพื้นฐานดังกล่าวสมบูรณ์ทุกส่วนและลำดับตามแบบทั่วไปที่นำเสนอไว้ข้างต้นจำนวน ๘ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ แต่พบว่ามีจดหมายที่มีองค์ประกอบพื้นฐานดังกล่าวไม่สมบูรณ์ถึง ๑๓ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖ แบ่งตามรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ แบบที่หนึ่ง ขาดการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ หลังจากทักทาย (ดูแผนภูมิที่ ๔) จำนวน ๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๖.๒๕ แบบที่สองขาดการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ก่อนคำลงท้าย (ดูแผนภูมิที่ ๕) จำนวน ๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ และแบบสุดท้ายคือขาดการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ทั้งในส่วนของการทักทายและการอำลาจำนวน ๔ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕ (ดูแผนภูมิที่ ๖) ดังได้นำเสนอไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

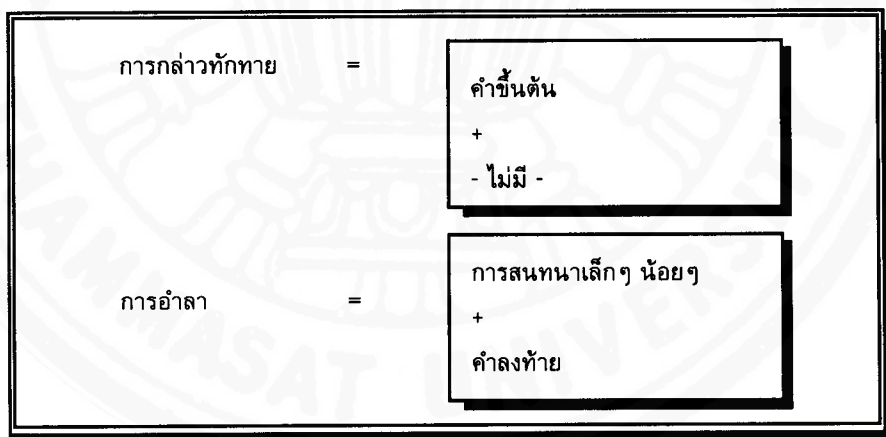
แผนภูมิที่ ๔

การลำดับส่วนประกอบพื้นฐานไม่สมบูรณ์ของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวแบบมีความสัมพันธ์แบบสมดุล



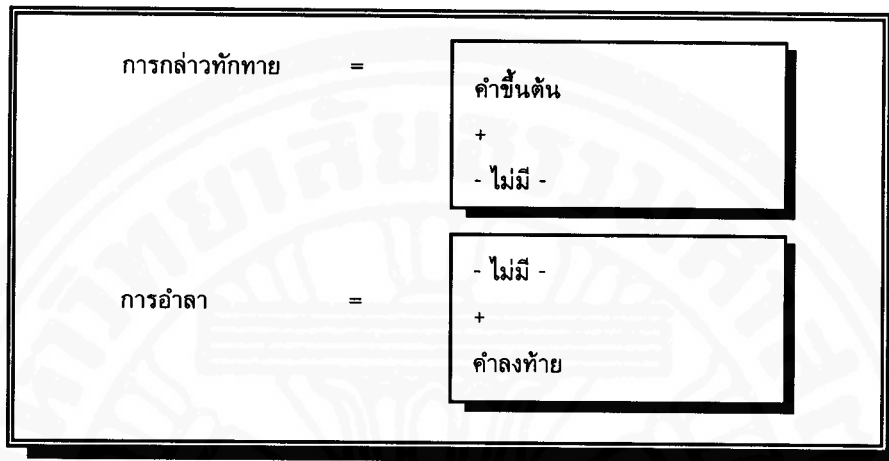
แผนภูมิที่ ๕

การลำดับส่วนประกอบพื้นฐานไม่สมบูรณ์ของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวที่มีความสัมพันธ์แบบสมดุล



แผนภูมิที่ ๖

การลำดับส่วนประกอบพื้นฐานไม่สมบูรณ์ของของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวที่มีความสัมพันธ์แบบสมมูล



ส่วนจดหมายที่ผู้ส่งสารมีความสัมพันธ์กันแบบไม่สมมูลนั้นแบ่งพิจารณาตามลักษณะความสัมพันธ์เป็นสองประเภทคือผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่และผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย กล่าวคือ จดหมายประเภทผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่พบส่วนประกอบพื้นฐานสมบูรณ์จำนวน ๕ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖ ขณะที่แบบไม่สมบูรณ์พบเพียง ๒ ฉบับคิดเป็นร้อยละ ๖.๒๕ ซึ่งพบเพียงแบบที่ไม่มีการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ในส่วนทักทายเท่านั้น ซึ่งคล้ายกับแบบไม่สมบูรณ์แบบที่ ๑ ของกลุ่มผู้เขียนจดหมายที่มีความสัมพันธ์แบบสมมูล (ดูแผนภูมิที่ ๔) ส่วนจดหมายประเภทผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อยพบว่าเป็นการลำดับส่วนประกอบพื้นฐานสมบูรณ์ทั้งหมด (ดูแผนภูมิที่ ๑)

(๓) หัวเรื่อง (topic) การสนทนาในส่วนของการสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ภายหลังการกล่าวทักทายและก่อนการอำลา

การศึกษาหัวเรื่องของบทสนทนาเล็กๆ น้อยๆ ภายหลังการกล่าวทักทายและก่อนการอำลานั้นจะพิจารณาจากสาระอ้างอิงของข้อความที่กล่าว พบว่าลักษณะโดยทั่วไปของภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวนั้น ในการสนทนาแต่ละส่วนอาจมีหัวเรื่องได้มากกว่าหนึ่งหัวเรื่อง และการเลือกหัวเรื่องในการสนทนานั้นจะแปรไปตามความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสารดังนี้

การกล่าวทักทาย

การกล่าวทักทาย ในความสัมพันธ์แบบสมมูลจะเป็นการกล่าวถึงเรื่องราวของฝ่ายผู้ส่งสารหรือถามเรื่องราวเกี่ยวกับสารทุกข์สุกดิบของฝ่ายผู้รับสาร ส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว ไม่มีหัวเรื่องใดเลยที่กล่าวถึงเรื่องราวในอนาคต เนื้อหาที่กล่าวถึงแบ่งได้เป็น ๔ หัวเรื่องดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมายฉบับปัจจุบัน

(๑.๑) กล่าวถึงเหตุผลที่เขียนจดหมาย เช่น แสดงความรู้สึกรักถึง เช่น ยัยปุกชิชะ

....พอเดินเข้าบ้านก็เห็นจดหมาย ฉันเลยยื่นคุยกับตุ้จดหมาย..

นังเอ็กซ์เพื่อนรัก

....พอตีมาเป็นเพื่อนแม่ทำงานตอนกลางคืน..ไม่มีอะไรจะทำ คิดถึงเอ็ง เลยนั่งพิมพ์ดีด(แทนการเขียน)จดหมายมาหา

(๑.๒) กล่าวถึงเหตุผลที่ตอบจดหมายช้าและขอโทษ เช่น ถึงสาวน้อยผู้น่ารักนางหนึ่ง

.....ได้รับจดหมายนานแล้วแต่เพิ่งตอบกลับต้องขอโทษด้วย

เรียนคุณหญิงนพรัตน์*

.....ข้าพเจ้าต้องขออภัยล่วงหน้าที่ตอบหนังสือของคุณหญิงล่าช้าไป ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้าตั้งใจจะตอบหนังสือคุณหญิงเป็นร้อยกรอง แต่ทว่าอารมณ์ศิลปินมิได้บังเกิดเลยขอตอบหนังสือเป็นร้อยแก้วแทน

(๑.๓) กล่าวถึงขอบคุนที่เขียนจดหมายมาถึงตน เช่น สวัสดิ์ปีใหม่นางสาวนพรัตน์

สวัสดีหรือไร ตัวข้าพเจ้าสบายดี

ต้องกราบขอบพระคุณแทนดักของมิตรรักแฟนเพลงที่ส่งจดหมายมาไม่ได้ขาดสาย น้องป๊อปซึ่งใจมากค่ะ ต้องขอขอบพระคุณที่เป็นห่วงข้าพเจ้า แต่ไม่ต้องเป็นห่วง ข้าพเจ้าไม่ยอมแพ้ง่ายๆ หรือ

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร

(๒.๑) กล่าวถึงสุขภาพ เช่น สวัสดิ์ค่ะ น้าปุก**

.....อาการเป็นอย่างไรบ้าง

(๒.๒) กล่าวถึงภาวะเศรษฐกิจส่วนตัว เช่น สวัสดิ์หน่อยจ๋า (ไผ่สุดที่รัก)

.....อย่าเพิ่งโกรธเคืองชะนีน้อยเช่นฉันเลย ยากจน จนจะหุงข้าวใสเกลือกินอยู่แล้ว

(๒.๓) กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ทั่วๆ ไป เช่น หนูจ๋า

.....อาทิตย์ๆ นี่มันผ่านไปเร็วจัง เผลอแป็บเดียวจะพ้นปีแล้วนะ

* การตั้งสมณานาม สำนวนภาษา และตัวละครในตัวอย่างเป็นการเขียนตามแบบที่ปรากฏจริงในข้อมูล หนึ่ง สีสาน ภาษาที่ปรากฏอาจให้ข้อมูลไม่สมกับความเป็นจริง เช่น เพื่อนเรียกเพื่อนว่า “คุณหญิง” หรือใช้คำราชาศัพท์ตามที่พบในนวนิยายทั้งที่ทั้งคู่ต่างเป็นสามัญชน เหล่านี้เป็นเพียงบทบาทสมมุติที่เพื่อนเล่นหยอกล้อกันเท่านั้น

** เป็นเพียงสมณานาม

(๓) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่ง (ตัวผู้เขียน)

(๓.๑) กล่าวถึงสุขภาพกาย เช่น

ถึงหญิงน้อย

.....ข้าพเจ้าเกษมสำราญทุกข์ดี เพียงแต่ป่วยจับไข้นอนชมอยู่หลายวัน ก็นึกว่าจะเหี่ยวตายคาเตียงเสียแล้ว

(๓.๒) กล่าวถึงสุขภาพจิต เช่น

สวัสดีค่ะ ท่านหญิง

.....เป็นอย่างไบบ้างยัง สำราญพระทัยดีหรือ หญิงเองก็อยู่ระหว่างคาบเกี่ยวระหว่างความสบายและความรันทดใจ

(๓.๓) กล่าวถึงหน้าที่การงาน เช่น

สวัสดีหนูปุก

.....เดี๋ยวก็ว่าจะเขียนจดหมายถึงหนูนานแล้ว แต่ด้วยความขัดข้องหลายประการทำให้เขียนต้องมีอันระงับไป วันนี่ว่างงานจากที่หลายวันมานี้ว่างอยู่กับงานจนปสด. แล้วหนูล่ะจะว่างกับเรื่องเรียนแค่ไหน

(๔) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายบุคคลที่ ๓ ซึ่งทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างรู้จักดี เช่น
สวัสดีค่ะ

.....ต้องขอโทษที่ตอบจดหมายช้าไป เขียนด้วยดินสอคงไม่ว่านะ พออ่านออกไหม ทางกรุงเทพอากาศคงจะเย็นพอสมควรรักษาสุขภาพด้วย ฝากความคิดถึงถึงคุณแม่ด้วย ปุกอย่าดีอย่าช่นละ เดี่ยวคุณแม่จะเป็นห่วง

การกล่าวทักทายในความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลงานออกได้เป็นผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่และผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย ซึ่งแต่ละแบบก็มีความแตกต่างกันออกไป ในกรณีที่ผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่ เนื้อหาที่กล่าวถึงแบ่งได้เป็น ๓ หัวเรื่อง ดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมายฉบับปัจจุบัน เช่น

กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่เคารพ

..ตอนนี้คุณพ่อคุณแม่เป็นอย่างไรบ้างคะ ไม่ได้เขียนจดหมายไปคุยด้วยช่นานเลย ต้องขอโทษด้วยนะคะ

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร เช่น

กราบเท้าคุณป้าที่เคารพ

.....สบายดีหรือเปล่านั้น ช่วงนี้อากาศเปลี่ยนแปลงต้องระวังสุขภาพให้ดีนะคะ

(๓) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่ง เป็นเรื่องสุขภาพเท่านั้น เช่น

หวัดไม่ค่อยดีค่ะ พี่ร็อกที่คิดถึง

.....ตอนนี้มาไม่ค่อยสบายเลยค่ะ

ส่วนในกรณีที่ผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย มีเนื้อหาที่กล่าวในภาษาส่วนพหุสัมพันธ์ถึงแบ่งได้เป็น ๔ หัวเรื่องดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมายฉบับปัจจุบัน เช่น

สวัสดีค่ะ แม่สาวน้อยหน่ามน

.....ตั้งใจจะเขียนมาขอบคุณตั้งแต่วันที่ได้รับภาพ แต่ก็ไม่มีเวลา บางทีก็หลงๆ ลืมๆ ไป พอว่างปั๊บ
นึกขึ้นได้ปั๊บ ก็รีบคว้าปากกาบนโต๊ะขึ้นมาขีดเขียนทันที

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร เช่น

น้องอ๊วที่คิดถึง

.....น้องอ๊วและคุณน้าทั้งสองคงจะสบายดี พี่อยู่ที่ไต้หวันนี้ก็สบายดีเช่นเคย ต้องขอโทษที่ตอบ
จดหมายช้าไป

(๓) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่ง เช่น

คำจำ

.....คำหยาบเรียบไปเลย ป้าคิดถึง จดหมายถึงป้าบ้าง

การกล่าวอำลา

ตามปกติในการสนทนาการกล่าวอำลาตามประสาไทยนั้นมักจะมีการกล่าวถึงธุระความ
จำเป็นที่ต้องลาจากไป หรือบางครั้งก็มีการฝากฝังให้ดูแลสุขภาพจนกว่าจะได้พบกันใหม่ ข้อความในส่วน
อำลาของจดหมายส่วนตัวก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาพบว่ามีความเหมือนไม่แตกต่างไปจากการสนทนาปกตินัก
สิ่งที่สังเกตได้ประการสำคัญคือมีหัวเรื่องสนทนาที่แตกต่างไปจากการทักทายตรงที่กล่าวถึงเหตุการณ์ใน
อนาคตมากกว่าเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว และยังมีการกล่าวถึงความรู้สึกของผู้ส่งสารที่มีต่อผู้รับสารมาก
และหลากหลายกว่าในส่วนการทักทาย

ในจดหมายที่ผู้เขียนมีความสัมพันธ์แบบสมดุล มีเนื้อหาแบ่งเป็น ๔ หัวเรื่องดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมาย โดยส่วนใหญ่เป็นการขอสัญญาจากผู้รับสารให้เขียน
จดหมายมาหาอีก หรือผู้เขียนสัญญาจะเขียนจดหมายครั้งต่อไป เช่น

ฉบับนี้พอแค่นี้ก่อน จะรอจดหมายจากแกทุกวันเลยนะ รีบๆ ตอบมาละ ฝากความปรารถนาดีจากสาวสวย
สู่เพื่อนทุกคนด้วยนะจ๊ะ

รักและคิดถึงเสมอ

นุ้ม

ก็ขอจบจดหมายลงเพียงแค่นี้ รอคอยจดหมายจากเพื่อนๆ เสมอ

รักและคิดถึงอยู่เสมอ

อรรณ

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร โดยมากเป็นการกล่าวอวยพร เช่น

ขอให้ทุกคนสบายดี มีงานดีๆ ทำ

Bye bye See you next let.

ART

(๓) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่ง (ตัวผู้เขียน)

(๓.๑) กล่าวถึงเรื่องการเงิน

ช่วงนี้ใช้เงินเยอะน่าดู หมดไปกับความไร้สาระ มีเรื่องอยากเล่าอีกเยอะ แต่ไม่สะดวกที่จะเล่า (นี่เป็นเวลางาน) เอาไว้ไปเขียนใหม่ที่บ้านดีกว่า

เอาใจช่วยแกเสมอ

.....

(ไม่ลงชื่อผู้เขียน)

(๓.๒) กล่าวถึงความรู้สึก

ฉันเองก็คิดถึงแก ขอแค่วันคืนอันแสนสุขย้อนกลับมาาก็พอ

(ลายมือชื่อผู้เขียน)

(๔) บอกจบจดหมาย เช่น

ไปแล้ว จะไปดูงาน เตียวตกรถ

ลาก่อน

อ๋อเนี่ย

จบการเสนอข่าว ติดตามรายการคุยประสาธรรกได้ใหม่ฉบับหน้า

สวัสดิ์

.....

(ไม่ลงชื่อผู้เขียน)

ในจดหมายที่ผู้เขียนมีความสัมพันธ์แบบไม่สมดุล แบ่งพิจารณาเป็นแบบที่ผู้น้อยเขียนถึง ผู้ใหญ่และผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย

จดหมายที่ผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่ การอำลามีเนื้อหาแบ่งเป็น ๔ หัวเรื่องดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมาย โดยเป็นการที่ผู้เขียนสัญญาจะเขียนจดหมายครั้งต่อไป เช่น ตอนนี้อยู่บ้านอากาศคงจะเย็นพอสมควร คุณพ่อคุณแม่ระวังสุขภาพด้วยนะคะ เตียวจะไม่สบาย ส่วนทางนี้อากาศเย็นลงมากค่ะ แต่หนูก็สบายดี สุขภาพแข็งแรงมากคงไม่ต้องเป็นห่วงนะคะ ฉบับนี้ หนูขอจบก่อนนะคะ เอาไว้เล่าให้ฟังอีกในฉบับหน้าค่ะ

ด้วยรักและเคารพอย่างสูง

จากลูกหนูค่ะ

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร โดยเป็นการกล่าวอวยพร เช่น

ท้ายนี้ขอให้คุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จงคุ้มครองให้ป้าของมดมีความสุขและสุขภาพแข็งแรงค่ะ

มด

(๓) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่ง (ตัวผู้เขียน) ด้านสุขภาพ เช่น

ตอนนี้พวกผมสบายดีกันทุกคน อากาศที่อบอุ่นแล้ว หวังว่าอาจารย์คงสบายดีนะครับ

สุพจน์

(๔) บอกจบจดหมาย เช่น

เอาละ เขียนมามากต้องพอก่อนนี้นะคะ

น้องมาย

สุดท้ายนี้ผมก็ไม่มีอะไรแล้ว เอาไว้อาจารย์มา คงได้ปรึกษา ผมสบายดี(นิดหน่อย) หวังว่าอาจารย์คงสบายดีนะคะ

ด้วยความเคารพ

สุพจน์

แบบที่ผู้ใหญ่ว่าน้อยมีเนื้อหาแบ่งเป็น ๓ หัวเรื่องดังนี้

(๑) เนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนจดหมาย โดยเป็นการที่ผู้เขียนสัญญาจะเขียนจดหมายครั้งต่อไป
วันนี้ที่ขอจบจดหมายรักของพี่ไว้ก่อนนะ ถ้าว่างๆแล้วจะขยุกขยิกเป็นตัวอักษรร้อนมาให้อ่านอีกนะ
บาย บาย โชคดีจ๊ะ

พี่จิม

(๒) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสาร โดยเป็นการกล่าวอวยพร เช่น

ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองให้ปลอดภัยทั้งแม่-ลูกด้วยเทอญ

รักและคิดถึง

ป้าเล็ก

(๓) บอกจบจดหมาย เช่น

วันนี้แค่นี้ก่อนนะจ๊ะ

สวัสดี

พี่อุ๊ด

ภาษาพาหะสัมพันธ์: ลีลาภาษาสะท้อนสังคม

ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวเป็นภาษาซึ่งใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม จึงมีรูปแบบและลีลาภาษาที่มีลักษณะเฉพาะ รูปแบบและลีลาภาษาดังกล่าวแปรไปด้วยปัจจัยด้านการใช้ภาษาภายใต้บริบทที่มีผู้ส่งสารและผู้รับสารที่รู้จักกันดีและสนิทสนมกันภายใต้ในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวมีสัดส่วนความยาว (length) ของข้อความ ความสมบูรณ์ และการลำดับส่วนประกอบพื้นฐานของการกล่าวทักทายและการอำลา (greeting and parting) แปรไปตามแต่ละลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร กล่าวคือหากสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน (ความสัมพันธ์แบบสมดุ) ความเป็นพิธีรีตองก็จะลดน้อยลงไปกว่าจดหมายที่มีผู้รับสารและผู้ส่งสารมีสถานภาพทางสังคมไม่เท่าเทียมกัน ดังปรากฏว่าสัดส่วนความยาวและความสมบูรณ์ขององค์ประกอบก็จะไม่เคร่งครัดมากนัก

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาภาพรวมโดยไม่แบ่งประเภทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเห็นได้ว่าการทักทายในจดหมายส่วนตัวมีความยาวมากกว่าการอำลา หากสังเกตการสนทนาในชีวิตประจำวันของคน

ไทยจะพบว่าลีลาดังกล่าวเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากคนไทยเชื่อว่าการพูดจาอ้อมค้อมไม่โผงผางนั้นเป็นการแสดงความสุภาพอย่างหนึ่ง

ในส่วนหัวเรื่อง (topic) การสนทนาภายหลังการกล่าวทักทายและอำลานั้นจะแปรไปตามความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสารอย่างเห็นได้ชัด จดหมายที่ผู้ส่งและผู้รับมีความสัมพันธ์แบบสมดุลมักจะกล่าวถึงเรื่องราวฝ่ายผู้ส่งสารเองมากกว่าเรื่องอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘ เนื้อหาฝ่ายผู้ส่งสารเองนั้นหมายรวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเขียนจดหมายฉบับปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นกล่าวถึงเหตุผลที่เขียนจดหมาย เช่น แสดงความรู้สึกคิดถึง และกล่าวถึงเหตุผลและขอโทษที่ตอบจดหมายช้า เป็นต้น รองลงมาจะเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาประเภทกลางๆ ที่ไม่มุ่งสู่เรื่องของคู่สนทนาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปรากฏร้อยละ ๒๙.๔ สังเกตได้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกันและสนิทสนมกัน ผู้เขียนจดหมายมักจะไม่แสดงความห่วงใยผู้รับจดหมายเมื่อทักทายและอำลาลักษณะที่แสดงกันตามมารยาทสังคมทั่วไป แต่กลับจะมุ่งกล่าวถึงแต่เรื่องของตนเองมากกว่า เนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของผู้อ่านจดหมายจึงมีน้อยที่สุด คือคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ ของจำนวนจดหมายที่ผู้ส่งและผู้รับมีความสัมพันธ์แบบสมดุล

เมื่อพิจารณาจดหมายที่ผู้ส่งและผู้รับมีความสัมพันธ์แบบไม่สมดุล ชนิดที่ผู้เขียนถึงผู้ใหญ่ พบว่าผู้เขียนมักจะกล่าวถึงเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของตัวผู้พูดเองมากที่สุด คือ ร้อยละ ๔๕ ของจำนวนจดหมายที่ผู้ส่งและผู้รับมีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่ รองลงมาคือเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่ตัวผู้ฟัง ร้อยละ ๓๐ อันดับสุดท้ายคือเนื้อหาประเภทกลางๆ คิดเป็นร้อยละ ๒๕ โดยผู้เขียนจะกล่าวถึงเรื่องต่างๆ ด้วยความระมัดระวังเรื่องมารยาท เช่น หากกล่าวปรับทุกข์เรื่องของตนเองก็จะทิ้งท้ายด้วยคำว่า “ไม่ต้องเป็นห่วง” เป็นต้น

ส่วนในกรณีที่ผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย มีเนื้อหาสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๕ ซึ่งโดยมากเป็นการแสดงความห่วงใยผู้น้อย เช่น พี่ห่วงน้อง เป็นต้น ในจำนวนนี้พบการกล่าวแก้ตัวเกี่ยวกับการตอบจดหมายช้าด้วย ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางฝ่ายผู้ส่งสารนั้นโดยมากเป็นการกล่าวถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้เขียนจดหมาย แต่ไม่ได้เป็นการปรับทุกข์แต่อย่างใด จดหมายที่มีการทักทายลักษณะดังกล่าวพบร้อยละ ๔๕ ของจำนวนจดหมายที่ผู้ส่งและผู้รับมีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย

เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่าความสัมพันธ์แบบสมดุรมีลักษณะการใช้ภาษาพาหะสัมพันธ์ใกล้เคียงกับข้อสรุปที่ จอห์น เลเวอร์ ได้ศึกษาการสนทนาของชาวอังกฤษที่ว่าหากผู้พูดกล่าวทักทายด้วยเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของตนเองหมายความว่าผู้ฟังมีสถานภาพทางสังคมเหนือกว่าผู้พูด ซึ่งในความสัมพันธ์แบบสมดุลก็เป็นไปได้ที่เพื่อนให้เกียรติเพื่อน ส่วนจดหมายที่ผู้น้อยเขียนถึงผู้ใหญ่ก็เห็นได้ชัดเจนว่าไม่แตกต่างจากข้อสรุปที่เลเวอร์ศึกษาจากสังคมอังกฤษข้างต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้น้อยตระหนักดีว่าผู้ใหญ่ย่อมเป็นห่วงในสวัสดิภาพของตนจึงต้องเล่าสู่กันฟังเพื่อให้ท่านสบายใจ ความใส่ใจในความเอื้ออาทร เอาใจใส่ความรู้สึกของกันและกัน จัดเป็นการแสดงลักษณะที่งดงามประการหนึ่งในสังคมไทย

นอกจากนี้จอห์น เลเวอร์ ได้สรุปรูปแบบการทักทายและอำลาในบริบทสังคมวัฒนธรรมตะวันตกไว้ว่า หากผู้พูดกล่าวทักด้วยเนื้อหาที่มุ่งเข้าสู่เรื่องของผู้ฟัง ก็สันนิษฐานได้ว่าผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ฟัง ในประเด็นนี้ก็สอดคล้องกับภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัวซึ่งศึกษาในครั้งนี้ พบว่าปรากฏเนื้อหาสถานการณ์ทางฝ่ายผู้รับสารมากที่สุด เป็นจดหมายที่ผู้ใหญ่เขียนถึงผู้น้อย น่าจะกล่าวได้

ว่าการถามถึงเรื่องราวของผู้อื่นนั้นอาจคาบเกี่ยวกับ “การก้าวก้าวเรื่องส่วนตัว” ได้โดยง่าย ผู้ส่งสารจึงต้องแน่ใจว่าตนอยู่ในสถานภาพที่จะถามได้และช่วยเหลือได้หากผู้รับสารเล่าถึงปัญหาของตน หากเป็นเช่นนั้นได้การเอ่ยปากถามทุกข์สุขก็จะไม่ใช่การก้าวก้าวอีกต่อไป ลักษณะที่ผู้ใหญ่เกื้อกูลผู้น้อยนับเป็นลักษณะนิสัยที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งในสังคมที่นับถือผู้อาวุโสอย่างสังคมไทย

การสื่อสารระหว่างกันในสังคมในยุคปัจจุบันคนส่วนมากมักมุ่งที่จะนำเสนอเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระตามที่ต้องการเท่านั้น โดยลืมพิจารณาไปว่าการสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงได้จำเป็นจะต้องคำนึงถึงการสร้างความรู้สึกดีที่จะคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารให้ยั่งยืนต่อไปอีกยาวนานด้วย กล่าวได้ว่า *ภาษาพาหะสัมพันธ์* นอกจากจะสะท้อนความสัมพันธ์ของคนในสังคมแล้ว ยังมีบทบาทในการผูกสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมให้แนบแน่นสมานฉันท์กันยิ่งขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. “การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์,” *รายงานผลการวิจัยโครงการไทยศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.
- สุดาพร ลักษณะนิยานิน. “หน่วยที่ ๒ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร,” *การพัฒนาทักษะทางภาษา*. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗.

ภาษาอังกฤษ

- Laver, John. “Linguistic Routines and Politeness in Greeting and Parting,” *Conversational Routine*. Britain: Mouton, 1981.
- Laver, John and Hutchesson S. (ed). *Communication in Face to Face Interaction*. Britain: Penquin, 1972.